

FINESTRA D'OPORTUNITAT

per Ruben Moliné

La pau segrestada: el dilema dels presos d'ETA

Dins de la història contemporània basca i espanyola hi ha un dia marcat al calendari deguda la seva rellevància política i social: el **20 d'octubre de 2011**, dia en què **ETA** anunciava, després de més de cinquanta anys de violència, el **cessament definitiu de la seva activitat armada**, obrint d'aquesta manera un nou escenari en el secular conflicte entre **l'Estat espanyol** i el **País Basc**. D'ençà d'aquell dia era inevitable el sorgiment de nous reptes a afrontar per part de les dues parts, reptes que condicionarien en la seva totalitat el procés de pau i el de poder tancar de forma definitiva un dels conflictes armats que semblava ser perenne a l'Europa Occidental. El comunicat es produïa un mes abans de les eleccions del **20-N** i el president de l'executiu espanyol d'aquells dies, **Jose Luis Rodríguez Zapatero**, feia públic que no mouria peça en un dels assumptes que més ràpidament es van posar sobre la taula després del comunicat: què fer amb els presos d'ETA?

L'Esquerra abertzale, pocs mesos més tard del comunicat, deixava clar al nou Govern popular sorgit de les eleccions que els avanços en el procés de pau haurien de passar, inevitablement, per tractar el tema penitenciari dels presos etarres. D'aquesta manera, un dels actors més directament implicats en tot el procés, movia peça per assenyalar a la cúpula popular—que introduís dins de l'agenda política la situació dels presos d'ETA. El llavors **lehendakari** en aquella època, el socialista **Patxi López**, també es posicionava, mantenint una reunió amb el President espanyol **Mariano Rajoy**, plantejant-li la necessitat d'una política penitenciària diferent. **Gerry Adams**, històric dirigent nord-irlandès del **Sinn Féin** que va participar a la **Conferència Internacional de Pau de Sant Sebastià del 17 d'octubre de 2011**, juntament amb altres actors rellevants dins de l'esfera política internacional, també feia públiques les seves declaracions respecte a aquest tema, recomanant a l'Estat espanyol la modificació de la política penitenciària amb els presos bascos si realment volia percebre avanços significatius en el nou escenari de pacificació. L'antic **lehendakari** nacionalista **José Antonio Ardanza**, també anunciava en la presentació d'un llibre de les seves memòries, que l'històric pacte d'**Ajuria Enea** de 1988, signat pels principals partits polítics espanyols i bascos de l'època, tenia un apartat no escrit en el qual els seus signants contemplaven quin

tractament havien de tenir els presos bascos un cop finalitzada la lluita armada. Aquest últim és un clar exemple de com ja, a finals de la dècada dels 80, en el context dels grans pactes polítics per fer front al terrorisme d'ETA, es contemplava, en gran mesura, què fer amb els presos etarres un cop s'hagués posat punt i final a la confrontació armada. És en aquest context quan el llavors **Ministre de Justícia de Felipe González, Enrique Múgica**, comença a aplicar l'anomenada **política de dispersió** dels presos etarres. La dispersió no és més que una mesura antiterrorista, dins de les quals la podríem considerar com una política específica de caràcter no coactiu, l'objectiu de la qual és, principalment, la separació dels membres d'ETA arreu de la xarxa de centres penitenciaris espanyols i no espanyols (en aquest cas francesos, sobretot) per tal de debilitar la cohesió de grup i, de fons, tal com anuncien els defensors d'aquesta mesura, facilitar que els presos i militants etarres més proclius al diàleg amb l'Estat es vegin alliberats de la pressió exercida per part de molts membres d'ETA ja dins de l'entorn carcerari.

Durant els dos últims anys de legislatura de Zapatero, amb **Alfredo Pérez Rubalcaba** al capdavant del Ministeri d'Interior, s'activava la popularment coneguda com a "**via Nanclares**", la qual ofería certs privilegis penitenciaris a aquells presos que decidissin manifestar públicament la seva renúncia a ETA i l'allunyament de l'entorn etarra, l'acceptació de la política penitenciària espanyola, la sortida del col·lectiu de presos bascos,

la petició de perdó a les víctimes i el fet de col·laborar estretament amb la justícia per tal de lluitar contra el terrorisme. A data d'avui, són menys de trenta els presos que han decidit acollir-se a aquest procediment, el qual posa fi a la dispersió carcerària. L'Esquerra *abertzale* s'oposa frontalment a aquesta mesura ja que defensa una solució global per tot el conjunt de presos, i no preveu com una solució real i factible aquesta via individualitzada que tan poc suport ha obtingut per part del col·lectiu. La postura del Govern popular, no obstant, és ferma i clara: no hi haurà concessions generalitzades pels empresonats si ETA no decideix lliurar les armes i dissoldre's. Un dels capítols més recents del procés es va produir el **dissabte 28 de desembre de 2013**, quan es va fer públic un comunicat del **col·lectiu de presos bascos (EPPK)** anunciant, per primera vegada dins del col·lectiu d'empresonats d'ETA, el reconeixement de la legalitat espanyola (la qual sempre havien titllat d'injusta i il·legítima), assumint les conseqüències de les activitats polítiques efectuades dins del marc del conflicte, reconeixent amb tota sinceritat el patiment i dany multilateral generat com a conseqüència del conflicte, amb l'objectiu de fons de poder tornar a casa, de posar fi a la dispersió, si fos necessari de forma escalonada, mitjançant compromisos individuals i en un marc de temps prudencial. Aquest és un clar missatge efectuat per una de les parts del procés de pau: cal acabar amb la política de dispersió.

Aquest comunicat no ha generat cap canvi dins de les files del PP, els quals segueixen en el seu posicionament que no efectuaran cap pas fins que la banda terrorista entregui les seves armes i es produeixi d'aquesta manera la dissolució definitiva. Fins i tot, **Iñaki Oyarzábal**, secretari general del PP al País Basc, davant del comunicat dels presos bascos afirmava públicament que: *"No els devem res i continuen mereixent el menyspreu més gran d'aquesta societat"*. No fa falta ser un expert en processos de negociació o en resolució de conflictes per tal d'adonar-se que aquest tipus de llenguatge no és el més oportú per tal d'apropar dues parts enfrontades i empantanades en un procés que, es vulgui o no per part de les principals forces de govern i oposició de l'Estat espanyol, ha de passar per avançar en el terreny dels presos bascos.

Si considerem la dispersió carcerària com una mesura antiterrorista, la podem percebre com una decisió política, i per tant, una mesura el futur de la qual els principals partits polítics espanyols (PP-PSOE) haurien de plantejar-se si veritablement es pretén avançar en el procés de pau. Hauria de quedar clar que no es pot estendre ni un discurs ni unes maneres de fer pels quals la lògica sigui la de “**vencedors i vençuts**”, ja que aquesta manera de fer no ajuda de cap manera a avançar en un procés de pau, i molt menys en un conflicte tan extens en els anys i que ha deixat un gran conglomerat de víctimes en els dos bàndols. Agradi o no a les dues parts, ens trobem davant d’una negociació, i en un procés d’aquestes característiques totes dues parts han de saber oferir i cedir. El govern espanyol ofereix la “via Nanclares” per tal de millorar les condicions dels presos bascos, els quals demanen acabar amb la política de dispersió. L’últim [Sociómetro Vasco de març de 2012](#) recollia que prop d’un 70% d’individus seleccionats per la mostra es mostraven a favor d’apropar als presos d’ETA a les presons del País Basc, deixant clar, no obstant, que més del 60% s’oposava a concedir una amnistia general a tots ells. No sabem exactament quin camí prendrà el procés de pau al País Basc, però fets com aquest poden deixar en evidència que estem governats per unes elits polítiques poc acostumades a la negociació política, tan necessària als sistemes democràtics. Tal com afirmava **Ricardo Sixto**, diputat del **Congrés** espanyol per part **d’Izquierda Unida-Esquerra Unida del País Valencià**: “es requereixen esforços per part de totes les parts implicades”.